

ressenya

Les aparences eng

Òscar Palazón Ferré, escriptor i traductor

Portada de la novel·la 1937, de Joaquim Biendicho.

Les aparences enganyen, és cert. L'obra amb què Joaquim Biendicho es va endur el darrer Premi Pere Calders de literatura catalana, contràriament al que pugui semblar, no és una novel·la històrica. L'autor és ben conscient que un títol tan rotund (1937) i una coberta tan explícita (una foto de dos nens jugant a la runa d'un edifici que suposadament ha estat bombardejat) poden provocar més d'un equivoc, de manera que no es cansa de desfer-los. Tal com insisteix en un videomuntatge que es pot veure al seu blog (<http://poble-de-plastic.blogspot.com>), 1937 no és una altra novel·la de la Guerra Civil.

Aquesta és, segons el meu parer, la principal virtut de 1937. I és que el defecte de moltes novel·les històriques, o amb un rerefons històric, és la saturació de dades sobre l'època en què estan ambientades (com si l'autor volgués vantar-se dels seus coneixements). Biendicho podria haver-s'hi esplaïat, ja que és llicenciat en Geografia i Història i es guanya les garrofes fent classes d'aquesta matèria en un institut de Tarragona. En canvi, amb molt encert, va preferir dosificar-hi les referències a la Guerra Civil. I en comptes d'embafar el lector amb un reguitzell de detalls que no farien sinó contaminar i entorpir el ritme narratiu, va limitar-se a oferir-hi petites pinzellades històriques que serveixen per recordar-nos, de tant en tant, que l'acció de la novel·la transcorre als anys 30 del segle XX, en ple

conflicte bèl·lic.

Si 1937 no és una novel·la històrica, aleshores què és? La premsa ha dit que l'òpera prima de Biendicho explora les "relacions humanes que s'estableixen entre algunes famílies de pagesos que viuen en l'entorn rural de la Vila-seca del 1937" (El Punt, 12 de setembre de 2009). Certament, hi ha molts apunts sobre la vida de pagès d'aquella època. S'hi parla de la rutina diària, s'hi expliquen anècdotes, s'hi exposen enemistats i penúries. No obstant això, crec que tampoc no seria just incloure 1937 dins de la categoria de novel·la rural. És per això que m'agradaria anar més enllà.

1937 és una novel·la poc convencional. Els 16 capítols que la configuren semblen fragments de diferents novel·les, com una mena de diapositives que van passant una rere l'altra. Simplement mostren petits bocins de realitat. No narren grans esdeveniments (de fet, quan és a punt de succeir-ne un de ben gros, la novel·la s'acaba). Però aquesta economia narrativa no va en detriment de l'interès que sent el lector. La novel·la l'atrapa. En vol saber més. I tot a causa d'aquests silencis. Uns silencis que, inevitablement, ens remetent al que diu el protagonista de *Nocilla Lab*, la darrera novel·la d'Agustín Fernández Mallo: per entendre la història que narra un còmic s'han d'entendre els espais en blanc que hi ha entre les vinyetes. De la mateixa forma,

ganyen

els silencis que hi ha en una novel·la, de vegades, són tan importants com les paraules. O potser encara ho són més. I és que una novel·la no pot explicar-ho tot. El lector ha de completar-la. El lector, d'alguna manera, també és creador.

A *1937* trobarem un territori que no existeix, un territori que fins i tot és possible que no hagi existit mai. Vet aquí la màgia de la literatura. Mitjançant una barreja d'autobiografia (les històries familiars que els pares i els avis li van explicar de petit) i la inventiva pròpia de l'escriptor, Biendicho confegeix un mapa imaginari basat en fets i persones reals. O potser hauríem de dir que es tracta d'un mapa real basat en fets i persones imaginàries? Sigui com sigui, aquest mapa (la il·lustració del qual apareix a la pàgina 8 de la novel·la) ens fa pensar en altres territoris literaris com ara el Macondo de Gabriel García Márquez o el Yoknapatawpha de William Faulkner. Evidentment, la intenció de Biendicho no és emular-los. Tot i això, podem identificar-n'hi algunes reminiscències com per exemple els suposats poders del Mag Temístocles, la permanent aura de misteri que acompanya la Cabrera o el cadàver del paracaigudista que penja d'un pi.

A aquests personatges secundaris caldria afegir-n'hi d'altres: Josep Joy, el Muni, la Teresa, la Pineda, el Joan... I malgrat que aquests homes, dones i nens apareixen de forma recur-

rent al llarg de la novel·la, no podem considerar-los protagonistes *stricto sensu* ja que estan a la mercè del paisatge, la fauna local i els fenòmens meteorològics. La natura és, doncs, la veritable protagonista de *1937*, una natura salvatge (abans que la indústria química i el turisme la domestiquessin), una natura implacable que castiga les persones que l'habiten. Per tant, no seria gaire agosarat assegurar que, en aquesta novel·la, la natura és una metàfora de la guerra. Biendicho ens ho adverteix de bon començament, al funeral de Ramon Joy. En un moment de la cerimònia, durant la lectura, la Teresa "va fitar el capellà, que deia totes aquelles coses terribles sobre les bèsties del cel i de la terra, i va pensar que ells també estaven vivint en un regne d'animals" (p. 20).

Aquestes paraules apocalíptiques plantegen una predicció que es compleix al final de la novel·la. Sense anar més lluny, el Muni "va desitjar ser una vespa" (p. 101), el borinot que voleteja entre un grup de personatges "no semblava molestar ningú" (p. 105) i la tia Maria diu que "són com bèsties" (p. 112). Així doncs, les persones han experimentat un procés de deshumanització de tal magnitud que l'autor els equipara amb els

animals. La natura i la guerra els han embrutit. La irracionalitat agafa ara les regnes de la història (i de la Història). I aleshores la novel·la s'acaba. I de quina manera. Amb una frase colpidora que cau com una llosa i sumeix el lector en un silenci que de ben segur el farà reflexionar.

1937 és, en definitiva, una petita sorpresa que cal tenir en compte. Sense grans pretensions, Biendicho ha produït una novel·la breu, àgil i ben bastida que sorprendrà a més d'un. Seguiu-li la pista perquè aquest escriptor encara té moltes coses a dir. »

Maria Eugènia Perea, Joaquim Biendicho i Òscar Palazón durant la presentació de la novel·la *1937*, el 12 de febrer al CERAP.
Foto: Marc Busquets Obré.

